

Lunds Universitet
Mänskliga Rättigheter

Att tala är att träta

En analys av debatten i det brittiska underhuset rörande Turkiets EU-medlemskap

Oscar Rauer

MRSA21, vårterminen 2008

Handledare: Rouzbeh Parsi

Abstract

The prospect of Turkish accession to the EU has sparked controversy in many of the member countries. It has highlighted the different ways in which European as well as Turkish identity is being defined in the debate, with some politicians seemingly trying to draw on old prejudices in order to make the case against membership. By utilising discourse analysis as advocated by Thomas Diez, this thesis seeks to explore the debates regarding the Turkish accession bid in the British House of Commons. Its purpose is to analyse how "EU" and "Turkey", understood as contested concepts, gets described in different ways. It continues by relating these descriptions to existing theories concerning the enlargement process, discussing the possible implications of the various discourses. Some of these, it is argued, might lead to counterproductive results unless articulated cautiously.

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
Teori.....	4
Metod och urval.....	8
Bakgrund.....	9
Turkiet och EU i debatten.....	12
Diskussion.....	16
Slutsatser.....	20
Källförteckning.....	23

Inledning

I samband med EU:s senaste stora utvidgning pågick en livlig debatt i många medlemsländer. Unionen kom nu att omfatta inte mindre än 10 nya stater, varav många kämpades med ekonomiska problem och några drogs med ett eftersatt jordbruk. Stödåtgärder skulle bli nödvändiga. Ständigt närvarande i debatten var dessutom schablonbilder i stil med ”den polske rörmockaren” och ”den estniska bärplockaren”; billig arbetskraft som hotade invadera Västeuropa och dumpa lönerna för de som redan bodde där. Icke desto mindre genomfördes utvidgningen. Trots att många av länderna i fråga varit en del av det forna östblocket, utmålades deras anslutning till EU mer som en återförening än en utvidgning. Det rörde sig, verkade man mena, om stater som delade en gemensam historia med resten av Europa och som blott tillfälligt skiljts från detta genom en räkka olyckliga tillfälligheter.

Med Turkiet är fallet radikalt annorlunda. Även om landet inlett konkreta förhandlingar om medlemskap, och försäkrats om att dess ansökan kommer att bedömas enligt samma kriterier som alla andras, verkar det långt ifrån självklart vad slutprodukten kommer att bli. Trots att beslutet om att inleda förhandlingar fattades med konsensus är motståndet betydande från vissa håll.¹ Länder som Tyskland, Frankrike och Österrike förordar öppet ett alternativt arrangemang för Turkiet, ett ”priviligerat partnerskap”, som mest liknar ett frihandelsavtal. En av få aktiva förespråkare för ett turkiskt medlemskap är sedan länge Storbritannien.² Argumenten mot rör ofta Cypernfrågan, bristande respekt för mänskliga rättigheter och auktoritära inslag i politiken, det vill säga mestadels institutionella krav som skulle blivit aktuella för vilket ansökarland som helst. Utöver dessa krav verkar det emellertid finnas andra, mer djupgående och abstrakta invändningar mot Turkiet. Mer eller mindre vaga antydningar om (implicerat) oöverkomliga kulturella skillnader återfinns i debatten. Ofta anförs dessa skillnader till det religiösa planet.³ Trots betydande framsteg på det politiska och ekonomiska området kvarstår därför motviljan. För att citera en författare:

EU-Turkish relations have tended to follow the pattern of a ritual dance, with the prospect of Turkish accession to the Union periodically pulled out of the conjuror's hat only to disappear almost immediately back up his sleeve. This is a good trick to begin with, but becomes progressively less so as it is repeated again and again.⁴

Debatten om kulturella skillnader har återaktualiserat den gamla frågan om vad som egentligen är EU:s (och i förlängningen Europas) grund. Vilka värderingar är det som håller unionen samman?

---

1 McLaren 2007, s 253

2 Redmond 2007, s 309

3 Ibid, s 313

4 Ibid, s 308

Vissa hävdar att religionen spelar en avgörande roll, medan andra gör referenser till upplysningsideal som demokrati och sekularism. Men vem får bestämma vad EU ska vara, och hur går det till när en beskrivning blir den dominerande? Det är här diskursanalysen kommer in i bilden. Genom att kartlägga just dessa betydelseskapande processer, som teorin hävdar är grunden för vår förståelse för omvärlden, kan man från ett diskursanalytiskt perspektiv peka på vilka följder en beskrivning av EU får när den föredras framför en annan. Att beskriva EU såväl som Turkiet är nämligen inte en fråga om att hänvisa till en objektiv verklighet. Att beskriva är att konstruera och ge mening åt företeelser som annars inte haft någon. Samtidigt är diskursanalysen till viss del underrepresenterad inom studierna av europeiska relationer.⁵ Genom den här undersökningen hoppas jag kunna dra mitt strå till stacken, och bidra med en analys av de turkiska medlemskapsförhandlingarna så som de beskrivits av politiker i Storbritannien – en av utvidgningens verkliga förkämpar.

Syfte och frågeställning

Fokus i undersökningen ligger sålunda på de debatter om Turkiets medlemskap som förts i det brittiska parlamentet. Dessa debatter har analyserats ur ett diskursanalytiskt perspektiv. Vad ett sådant perspektiv innebär, både mer generellt och för mitt specifika fall, är något som behandlas i teoriavsnittet. Frågan jag sökt svar på i undersökningen kan formuleras som följer:

Hur definieras begreppen "EU" och "Turkiet" i debatten i det brittiska underhuset, och vilka konkreta följder kan bruket av dessa definitioner tänkas få?

Som synes är frågan i själva verket tudelad, men enligt den diskursanalytiska teori som används i undersökningen är båda delarna nödvändiga för en fullödig analys. Det är därför inte meningsfullt att skilja dem åt eller göra det andra ledet till en underfråga.

Disposition

Undersökningen inleds som sagt med ett teoriavsnitt. Där förklaras diskursanalysens premisser, viktiga begrepp introduceras och det argumenteras för teorins relevans i sammanhanget. Därefter följer ett kort redogörande för den metod som använts och hur valet av debatter gått till. För att läsaren lättare ska kunna orientera sig i såväl analys som efterföljande diskussion, föregås dessa av en historisk tillbakablick på relationerna mellan Turkiet och EU. Här, och under rubriken "Storbritanniens roll", förklaras läget i förhandlingarna vid tiden för de aktuella debatterna. Dessutom anges skälen till varför just det brittiska parlamentet utgör ett intressant forum för undersökningar av det här slaget. Själva analysen återfinns i avsnittet "Turkiet och EU i debatten",

---

5 Diez 1999, s 599

som följs av en fördjupande diskussion där de tendenser som påträffats relateras till existerande teorier i litteraturen om Turkiets medlemskapsförhandlingar. Slutligen besvaras frågeställningen, i möjlig utsträckning, under rubriken ”Slutsatser”. Här reflekteras det över undersökningens resultat och relevansen för de teorier som tagits upp i diskussionen värderas.

Teori

Under denna rubrik kommer jag att behandla den teoretiska grund på vilken jag bygger min analys. Först ger jag en grundläggande introduktion till diskursanalys i dess bredaste mening, samt redogör för teorins bakgrund i socialkonstruktivismen och de grundantaganden om omvärlden som följer med ett sådant perspektiv. Efter det kommer jag att gå in mer specifikt på de diskursanalytiska begrepp som jag använder mig av, och även argumentera för varför det är relevant att använda sig av diskursanalys i det specifika fall som undersöks. Avslutningsvis diskuteras de eventuella fallgropar teorin innehåller och hur man kan undvika dessa.

Diskursanalysens grundpremiss

I sin introducerande bok i ämnet framhåller de danska författarna Jørgensen och Phillips diskursanalysens socialkonstruktivistiska grund, och räknar upp de generella filosofiska antaganden som teorin bygger på. Till dessa antaganden hör exempelvis en kritisk inställning till att det finns något som kan kallas "objektiv sanning". Istället är all kunskap och andra delar av den sociala världen kulturellt och historiskt präglad. Det sociala *konstrueras* i processer, där olika sätt att ge den fysiska världen mening konkurrerar men även bygger på varandra⁶.

Alla diskursanalytiska teorier menar att den huvudsakliga (i många fall enda) process genom vilken vi skänker vår tillvaro mening är den diskursiva. Diskurser kan förstås som olika sätt att tala om och uppfatta den sociala världen. Diskursanalysen hävdar att "vårt tillträde till verkligheten alltid går genom språket"; språklig praktik speglar inte objektivt den sociala verkligheten utan konstruerar den för oss.⁷ Språket både möjliggör och begränsar vårt faktiska, fysiska handlande, och anger även vilka möjligheter till förändring vi kan föreställa oss. Att det sociala är en konstruktion innebär för socialkonstruktivismen därför inte att det är mindre verkligt eller betydelsefullt än den fysiska världen.⁸

Antagandet att världen runt om kring oss saknar mening i sig, och bara kan få betydelse för oss genom sociala processer, medför en annan grundpremiss: att allting *i princip* kunde varit annorlunda, kunde tillskrivits en annan betydelse. Just detta *i princip* infogas eftersom det alltid finns kraftfulla begränsningar för vilka olika betydelser en viss företeelse faktiskt kan få. Att konsekvent köra mot rött i korsningar eftersom "rött betyder grönt för mig" är exempelvis inte att rekommendera. De betydelsetillskrivande processerna är inte sällan kollektiva och därför i många

---

6 Winther Jørgensen & Phillips 2000, s 11-12

7 Ibid, s 15

8 Ibid, s 150

fall ganska trögförändrade. Icke desto mindre innebär denna grundpremiss, denna ”exotisering av det självklara”, att nytt ljus kan kastas över det som annars tas för givet.⁹

Diskursanalys och politik

Efter att hittills ha hållit mig på en relativt hög abstraktionsnivå ämnar jag nu redogöra för diskursanalysens relevans för mitt specifika område. Thomas Diez undersöker i sin artikel ”Speaking 'Europe': the politics of integration discourse” språkets roll i konstruktionen (i ordets socialkonstruktivistiska betydelse) av EU. Han argumenterar rent allmänt för en ökad användning av diskursanalytiska teorier i studier av europeiska relationer.¹⁰ Den huvudsakliga vinsten med ett sådant angreppssätt är att man synliggör den diskursiva kamp som skapar EU och gör det meningsfullt. Varje försök att fixera EU:s betydelse använder sig av en diskurs samtidigt som det utestänger ett otal andra. Och varje sådant försök blir därför en politisk handling.¹¹

Själva diskursbegreppet kan i många fall uppfattas som vagt och svårfångat. I min analys av debatterna i det brittiska underhuset använder jag mig av diskurs så som ordet definierats av Ernesto Laclau och Chantal Mouffe. De beskriver en diskurs som ”en reducering av möjligheter”. I likhet med Diez menar de att en diskurs är ett försök att skapa entydighet i frågan om någots betydelse. Detta försök utesluter per automatik den uppsjö av andra betydelser en sak kan ha (och *i princip* kunde ju som bekant det ha varit vilken betydelse som helst). Men uteslutandet av andra betydelser är aldrig definitivt. Kampen mellan olika diskurser, kampen om betydelser, pågår ständigt. Och detta får konsekvenser för vår sociala värld¹² Laclau & Mouffe har ett särskilt begrepp för företeelser som i extra hög utsträckning är föremål för diskursiv kamp, nämligen *flytande signifikanter*. Till dessa företeelser hör exempelvis alla begrepp som försöker fånga samhället som en objektiv helhet. Alla sådana försök utgör visserligen nödvändiga förutsättningar för vårt handlande. Begreppet ”EU” är nödvändigt för att vi ska kunna diskutera till exempel unionens utvidgning österut. Samtidigt är det viktigt att bära med sig att ”EU” inte betyder samma sak i alla sammanhang, att begreppet hela tiden tillskrivs olika mening i en ständig kamp mellan olika diskurser, och att olika betydelser får olika faktiska följder för vårt samhälle.¹³ Överfört på min analys innebär det att de konkreta artikulationerna om EU och Turkiet måste förstås som delar av en diskursiv kamp. I denna kamp försöker olika aktörer tillskriva dessa begrepp, dessa flytande signifikanter, olika betydelser. I undersökningens första steg blir det intressanta vilka betydelser

---

9 Ibid, s 151

10 Diez 1999, s 599

11 Ibid, s 604

12 Winther Jörgensen & Phillips 2000, s 32-34

13 Ibid, s 47

som är återkommande och varför. Att försöka peka ut de sociala konsekvenserna av olika diskursers "seger" i kampen utgör nästa. Värt att poängtera är här den flytande användningen av "EU" och "Europa"; i debatten som utgör föremål för undersökningen framstår dessa båda begrepp som utbytbara. Jag har därför valt att inte göra någon analytisk distinktion dem emellan. I vissa fall förstås EU givetvis som den mer specifika institution det är, men minst lika ofta används begreppen som synonymer. Måhända kan detta variation i sig fungera som analysobjekt i framtida undersökningar.

Fallgropar

Den socialkonstruktivistiska grundpremisen att objektiv sanning är omöjlig att uppnå, innebär naturligtvis potentiella svårigheter för alla som sysslar med diskursanalys. Detta gäller särskilt diskursanalys i den form som förordas av Laclau & Mouffe. Vissa forskare "mildrar" det socialkonstruktivistiska elementet och menar att bara vissa delar av det sociala får mening genom diskurser. Detta är inte det synsätt som ligger till grund för min analys. Istället förstår jag diskurs inte bara som en språklig praktik, utan som något som omfattar alla meningstillskrivande processer. Att till exempel hålla ett EU-möte i Köpenhamn får betydelse genom att utesluta andra möjliga platser, som Kairo eller Madrid; och utgör därför en diskursiv artikulation. Allt i vår fysiska värld tillskrivs sin betydelse genom diskurser.¹⁴ Man skulle ju kunna tänka sig att diskursanalysens syfte var att "avslöja" verkligheten bakom diskurserna och visa människor vad de "egentligen" menar när de utför en (materiell såväl som språklig) artikulation. Men eftersom allt i vår sociala värld får mening genom och enbart genom dessa artikulationer, blir det omöjligt att tala om en objektiv verklighet som existerar oberoende av diskurserna. Innebär det per automatik att all forskning är förgäves? Att all kunskap kan relativiseras in absurdum och kastas ut genom fönstret?

Som tidigare nämnts innebär inte det faktum att den sociala världen är en konstruktion att den är mindre "verklig" än den fysiska värld den ger mening. Att rött ljus för de allra flesta betyder stanna i en korsning, får faktiska konsekvenser för den som försöker lansera en alternativ betydelse. Diskursanalysens syfte blir inte att peka ut någon av dessa betydelser som mer sann än någon annan. Däremot kan analysen till exempel uppmärksamma vilka alternativa betydelser som utesluts när en viss diskurs blir så accepterad att alla andra framstår som otänkbara.¹⁵ Att man som forskare aldrig kan komma fram till objektiv sanning innebär inte att ens arbete måste vara förgäves. Utifrån sin specifika position kan forskaren bidra med kunskap som producerats efter andra diskursiva regler, och som därför ger nya perspektiv på samhället och vår sociala värld. Vilket av alla dessa

---

14 Ibid, s 42-43

15 Ibid, s 152

perspektiv man sedan väljer att förorda blir avhängigt den personliga övertygelsen.¹⁶

Sammanfattning

Jag har i det här avsnittet redogjort för de socialkonstruktivistiska premisser som ligger till grund för ett diskursanalytiskt perspektiv. Dessa innefattar först och främst antagandet om att allt i vår sociala värld är en konstruktion, där olika företeelser tillskrivs mening genom sociala processer. Detta antagande medför även att alla företeelser *i princip* kan ha vilken betydelse som helst, något som aldrig blir fallet eftersom processerna är kollektiva och tröga. Enligt diskursanalysen är dessa processer diskursiva. En diskurs förstås här som ett försök att låsa fast en företeelses betydelse genom att utesluta alla andra betydelser. Detta sker språkligt såväl som materiellt. Genom en ständig diskursiv kamp försöker olika diskurser göra sin betydelse till den enda accepterade, och företeelser som i hög grad utgör föremål för denna kamp kallas flytande signifikanter. I mitt specifika fall kan EU (eller Europa) och Turkiet sägas utgöra sådana omstridda företeelser. Enligt Diez är diskursanalysen relevant för undersökandet europeiska relationer, just på grund av att de olika betydelser som dessa storheter tillskrivs får olika politiska konsekvenser. Varje artikulation blir en politisk handling. Slutligen har jag konstaterat att socialkonstruktivismens avvisande av objektiv sanning inte måste innebära att all forskning blir meningslös. Dess syfte blir istället att bidra med nya perspektiv genom att till exempel ifrågasätta förgivettagna ”sanningar”, de diskurser som trängt undan alternativa betydelser.

---

16 Ibid, s 154

Metod och urval

Syftet med detta avsnitt är att förklara de metodologiska val jag gjort i samband med min undersökning. Varför valet av land föll på just Storbritannien behandlas under rubriken ”Storbritanniens roll” i bakgrundsavsnittet. Nedan redogörs för hur jag resonerat när jag sovrat i den digra mängden protokoll som finns tillgängliga från den brittiska parlamentariska debatten.

Föremålet för min analys är debatter som förts i det brittiska underhuset (House of Commons, dit den praktiska makten i tvåkammarsparlamentet är koncentrerad) om Turkiets förhandlingar med, och eventuella medlemskap i, EU. Urvalet av debatterna har skett främst genom att jag, genom att läsa andra akademiska texter, lokaliserat avgörande datum i utvecklingen de senaste fem åren. Därefter har jag undersökt vad som sagts i underhuset i samband med dessa. Den första av de två nyckelhändelser jag valt att fokusera på är beslutet om att inleda förhandlingar, som fattades vid det Europeiska rådets toppmöte i Bryssel den 16-17 december 2004. Detta beslut föranleddes i underhuset av en lång debatt den 15 december om vilka förväntningar man hade på mötet, och följdes av en lika lång ordväxling den 20 december om mötets resultat. Dessa båda debatter är föremål för min analys. Den andra nyckelhändelsen blir naturligt nog förhandlingarnas faktiska början den 3 oktober 2005 (samma datum upptogs även förhandlingar med Kroatien). Denna händelse återaktualiserade många av de teman som tagits upp tidigare, och ledde till en diskussion bland parlamentsledamöterna den 11 oktober. Lite mer än en månad senare, den 15 november, blir Turkiets medlemskap ännu en gång föremål för meningsutbyte. Med anledning av författaren Orhan Pamuks uttalande i en schweizisk dagstidning, där han nämnt det armeniska folkmordet och därför åtalats enligt den uppmärksammade artikel 301 (”förolämpande av turkiskheten”), blossade debatten om landets lämplighet upp. Även dessa två debatter tas med i undersökningen, som därför kan sägas spänna över tre händelser men fyra olika datum. Citerade talare redovisas med namn, politiskt ämbete, partitillhörighet och datum för artikulationen.

Bakgrund

I detta avsnitt kommer att ges en koncis sammanfattning av relationerna mellan Turkiet och EU, samt ett mer specifikt redogörande för Storbritanniens roll i EU:s utvidgning. Det är således inte tal om någon allomfattande historisk exposé. Det som redovisas har som syfte att öka förståelsen för den följande analysen.

Turkiet och EU

Turkiet har, alltsedan Atatürk tog makten efter första världskriget, varit involverat i ett ambitiöst och omfattande moderniseringsprojekt. Den bakomliggande idén gick ut på att för att landet skulle bli starkt och kunna hävda sin suveränitet, var man tvungen att tvärt bryta med det gamla och istället blicka västerut. Den europeiska civilisationen blev den explicita förebilden. Genom att sekularisera staten och vända Orienten ryggen skulle man bygga ett nytt, självständigt Turkiet efter en västerländsk framgångsmodell.¹⁷ Inbyggt i denna idé, som drivs hårdast av de som kallar sig kemalister, finns ett starkt element av självmotsägelse. Europa är nämligen på samma gång en förebild och ett hot. Samtidigt som hela projektet strävar efter att göra Turkiet mer sekulärt, mer modernt, mer *europeiskt*, så ska detta ske med syftet att bevara landets suveränitet och identitet.¹⁸

Att denna utveckling borde kulminera i ett EU-medlemskap kan te sig naturligt. Genom olika avtal rörande exempelvis handel fördjupades samarbetet med Europa efter andra världskriget. Turkiet ansökte också formellt om inträde i unionen redan 1987. Det vill säga, före samtliga av de länder som togs upp i samband med utvidgningarna 1995, 2004 och 2007.¹⁹ Utan att gå in särskilt djupt på detaljer, kan konstateras att anledningarna till att förhandlingar inte upptagits tidigare rör ungefär samma områden som är aktuella än idag. Cypernfrågan, bristande respekt för mänskliga rättigheter och militärens starka ställning (det som kallats ”den djupa staten”; kemalismens starkaste förespråkare som ser sig som beskyddare av moderniseringsprocessen men samtidigt värnar om landets suveränitet²⁰) har upplevts som allt för stora hinder. Icke desto mindre gjordes framsteg under 90-talet i sådan utsträckning att EU 1999, vid toppmötet i Helsingfors, annonserade att Turkiet var ett kandidatland. Efter mötet i Köpenhamn 2002 beslutade man att förhandlingar skulle inledas så fort de så kallade Köpenhamnskriterierna (som inte fastslogs 2002 utan vid ett annat möte 1993) uppfyllts i nödvändig utsträckning – samma villkor som gällt andra ansökarländer.²¹ Dessa kriterier är uppdelade i tre underavdelningar. En rör frågor om demokrati och mänskliga rättigheter,

---

17 Kösebalaban 2007, s 88

18 Ibid, s 90

19 Redmond 2007, s 306

20 Aybet 2008, s 543

21 Müftüler-Bac 2008, s 206

en behandlar ekonomiska villkor och innehåller krav på en fungerande marknadsekonomi och en tredje kategori redogör för EU:s gemensamma mål på olika områden. Trots att man tidigare utlyst att samma krav skulle gälla för Turkiet som för andra länder infördes dessutom vissa specialregler. Till exempel uttrycktes det tydligt att förhandlingarna inte nödvändigtvis måste sluta med fullvärdigt medlemskap, utan även kan komma att resultera i någon form av ”priviligerat partnerskap”.²²

Det konservativa AKP-partiet övertog regeringsmakten 2002, och har sedan dess gjort EU-medlemskap till sin uttalade hjärtefråga. Man sjösatte därför ett ambitiöst reformpaket vars mål var att få landet att uppfylla Köpenhamnskriteriernas politiska krav. Betydande framsteg gjordes på kort tid, något som fått vissa att tala om en ”refolution” - reformer adopterade med en sådan fart att det i själva verket liknade en revolution.²³ Sedan förhandlingarna om medlemskap tog sin början 2005 har processen saktat ner en smula. Det är kan dock vara en önskvärd utveckling, eftersom mycket av det lagstiftande arbetet nu är genomfört och man istället behöver koncentrera sig på implementering och attitydförändringar.²⁴ Att ett konservativt parti med rötterna i islam leder arbetet för reform och modernisering kan upplevas som paradoxalt av europeiska betraktare. Detta kan lättast förklaras genom den sociala och ekonomiska förändring som skett inom landet. Många religiöst konservativa väljare har gjort en klassresa. Det är i denna nya medelklass, vars primära angelägenhet är EU-medlemskap av skäl relaterade till handel och ekonomiska frågor, som AKP funnit sin huvudsakliga plattform.²⁵ Samtidigt har man ådragit sig kritik från kemalister och sekulära konservativa i politiken. Dessa menar att de reformer man ”påtvingsats” av EU undergräver Turkiets suveränitet, men också att AKP:s muslimska profil kommer att utgöra ett oöverstigligt hinder för medlemskap.²⁶

Storbritanniens roll

Att studera debatten i just det brittiska parlamentet är intressant av två skäl. För det första har man länge varit ett av de länder som starkast förordat en utvidgning, dels i Turkiets fall men även mer generellt. Entusiasmen är partiöverskridande och omfattande, något som avspeglas i debatten:

By the way, the British are extremely good Europeans. Enlargement has recieved cross-party support. As far as I can see, we are the only country that has always supported Turkey's application. The issue has never been party political and has always concerned how we can

---

22 Redmond 2007, s 310

23 Benhabib & Isiksel 2006, s 223

24 Ibid, s 228

25 Aybet 2006, s 544

26 Kösebalaban 2007, s 96

*make Turkey's application happen.*²⁷

Argumentet går främst ut på att en utvidgning gör EU (och därigenom Storbritannien) till en starkare aktör på den internationella arenan.²⁸ Kritiker hävdar att denna inställning bara syftar till att göra unionen ”bredare” snarare än ”djupare”. Istället för att utveckla och intensifiera samarbetet mellan medlemsländerna, försöker man luckra upp EU och till viss del bromsa integrationsprocessen.²⁹ Det är en hållning som lätt passar in i bilden av Storbritannien som präglad av stark EU-skepticism. De tre stora partierna (Labour, det konservativa partiet och liberaldemokraterna) dras alla med en något schizofren inställning till europeiskt samarbete, och samtliga hyser medlemmar med kraftigt varierande begeistring. Generellt driver de dock en linje som går ut på att värna om de nationella intressena och behålla EU på en armlängds avstånd.³⁰ Turkiskt medlemskap är däremot, som citatet ovan visar, en relativt okontroversiell fråga. Tvärt om passar det den brittiska hållningen som hand i handske, där man hellre ser en vidgning av EU än att samarbetet fördjupas.

Det andra skälet som motiverar en undersökning av det brittiska fallet har att göra med den roll man spelade vid förhandlingsbordet i egenskap av ordförandeland. Storbritannien övertog ordförandeskapet den första juli 2005, strax efter att folkomröstningarna i Frankrike och Nederländerna resulterat i nej till den nya konstitutionen. Man löste den krisen genom att utlysa en ”period för eftertanke” och kunde därefter koncentrera sig på andra frågor, däribland utvidgningen. Att man lyckades få till ett konsensusbeslut i Europeiska rådet för att påbörja förhandlingar med både Kroatien och Turkiet den tredje oktober 2005, måste ses som en avsevärd bedrift. Motståndet från bland annat Tyskland och Österrike var starkt och överläggningarna blev utdragna. Icke desto mindre förmådde man i slutändan få med alla i båten.³¹ Därmed profilerade man sig än starkare som Turkiets främsta förkämpe inom EU.

---

27 Gisela Stuart, parlamentsledamot, Labour, 15/12-04

28 Sherrington 2006, s 72

29 Redmond 2007, s 308

30 Sherrington 2006, s 76

31 Whitman 2006, s 58-59

Turkiet och EU i debatten

Olika diskurser kämpar om att tillskriva begreppen "EU" och "Turkiet" olika betydelser. Vilken diskurs som, åtminstone temporärt, går segrande ur striden är väldigt kontextbundet. Vad vill en talare uppnå genom att karaktärisera Turkiet på ett visst sätt i ett visst sammanhang? Genom att exemplifiera med citat från de fyra debatter som jag valt ut till min undersökning, kommer jag nu att visa på de tendenser och linjer i artikulationerna som trots allt existerar. Efter citaten följer en kort kommentar. Den djupare diskussionen om analysens resultat återfinns under en egen rubrik.

Huruvida Turkiet bör beskrivas som en i huvudsak sekulär, västorienterad stat som delar historia och kultur med Europa, eller om landet bäst förstås som muslimskt och därför kan utgöra en portal österut, är en knivig fråga. Det har redan konstaterats att Storbritannien är ett av få länder som konsekvent arbetat för ett turkiskt medlemskap. I underhuset är stödet brett och ledamöter från samtliga partier uttrycker gång efter annan sin entusiasm inför projektet. Ändå finns det klara skillnader i de olika bilder av ansökarlandet som målas upp, och dessa bilder varierar enligt ett mönster som nu kommer att redovisas.

Quite a number of democracies around the world have a majority Muslim population. An urgent process is required, particularly in the Arab world, and we hope that a leading part of the Islamic world will provide a beacon for reform elsewhere.³²

Ovanstående citat är ett klart exempel på den första av de konkurrerande diskurserna. Här beskrivs Turkiet explicit som en del av den muslimska världen. Man utmärker sig i denna genom att vara en demokrati, och förhoppningen blir därför att landet ska framstå som ett gott exempel för sina muslimska grannar.

I welcome the agreement that was reached on the membership negotiations and the prospect of Turkey providing an invaluable bridge between the rest of Europe and the Islamic world. Does that not lay to rest any claim that the EU, or the west as a whole, is in any way anti-Islamic in nature?³³

Precis som i det förra citatet ges Turkiet ett instrumentellt värde i egenskap av en "ovärderlig bro" mellan Europa och andra muslimska länder. Bara genom att öppna förhandlingar med Turkiet bevisar väst att man inte på något sätt är fientligt inställda till islam.

The fact that Turkey is beginning negotiations to join the EU shows that those who believe that there is some fundamental clash of civilizations between Christian and Muslim are

---

32 Jack Straw, utrikesminister, Labour, 11/10-05

33 Michael Howard, parlamentsledamot, Konservativa partiet, 20/12-04

*wrong. Muslim, Christian and other religious faiths, can work together in democratic, tolerant and multicultural societies. Turkey's membership is therefore of fundamental importance for the future peace and prosperity of Britain, Europe and the wider world.*³⁴

Mönstret framträder nu tydligt: Turkiet definieras lämpligast som ett muslimskt land. Detta innebär inte att landet inte hör hemma i Europa. Tvärt om ses dess annorlunda kultur som en tillgång, som något som kan säkra framtida fred och välstånd genom att, just som påpekats tidigare, utgöra en medlare mellan väst och öst. Landets stora muslimska befolkning, parat med ett hjälpligt demokratiskt styre, gör det unikt i sin geografiska kontext. Turkiet blir då nyckeln till den delen av världen och dess medlemskap i EU av stor säkerhetspolitisk betydelse.

En andra diskurs konkurrerar, eller kanske snarare kompletterar, den första. Denna diskurs koncentrerar sig främst på framhålla unionens förmåga att ta emot Turkiet som medlem. Detta sker främst genom att definiera EU så öppet som möjligt, men även genom att tona ner de olikheter som den första diskursen poängterar.

*We have to show that the greatest threat to our European culture and heritage comes not from opening our doors to a vibrant, secular nation such as Turkey, but from closing in on ourselves and allowing Europe to stagnate in the face of global competition.*³⁵

Visserligen antyds här att Turkiets kultur är något annat än den europeiska, men det sker utan att referera till islam. Istället beskrivs landet som sekulärt och av stor betydelse för Europas framtida ekonomiska konkurrenskraft i en globaliserad värld. Det är denna bild som måste förmedlas till allmänheten.

*Turkey is part of Europe. It was a founding member of the Council of Europe in the 1940s, and was invited by the United Kingdom, France and others to join NATO as early as 1952, The prospect of EU membership was first offered to Turkey some 42 years ago.*³⁶

Genom sitt medlemskap i NATO knyts Turkiet till väst. Landets gemensamma historia med Europa, som det uttalat sägs vara en del av, betonas. Dessutom refererar talaren till det så kallade Ankara-avtalet från 1962. Avtalet syftade till att fördjupa samarbetet mellan Turkiet och EU och var tänkt att kulminera i fullvärdigt medlemskap 1986, men vid den tidpunkten uppfyllde landet inte de överenskomna kriterierna. Det uteblivna medlemskapet gav upphov till diskussioner om avtalets egentliga innebörd, där man från turkiskt håll menade att anslutningen till EU inte alls var villkorlig

---

34 Tony Blair, premiärminister, Labour, 20/12-04

35 Jack Straw, utrikesminister, Labour, 11/5-05

36 Ibid

utan klappad och klar.³⁷ I det här sammanhanget anförs alltså Turkiets långa strävan efter medlemskap som ett argument. Landet har väntat länge nog.

Lika viktigt som att definiera Turkiet som ett modernt land med europeiska kopplingar och mycket att erbjuda EU, är att understryka det universella i de värderingar som unionen bygger på. Nedan följer ett exempel på hur det kan låta när man försöker fånga vad EU egentligen innebär.

*A great writer such as Orhan Pamuk is the perfect ambassador for a Turkey that is looking west to Europe – to the culture of Voltaire, Dickens and the Enlightenment, and to the great tradition of writing and reading that separates so much of European history from other cultures and religions.*³⁸

Ovanstående är hämtat från debatten som följde på åtalet Orhan Pamuk efter dennes uttalande om det armeniska folkmordet. Talaren betonar särskilt upplysningen som det som skiljer Europas historia från resten av världens. Denna historia är således inte något man delar med Turkiet, som istället måste blicka västerut och i efterhand anamma den europeiska utvecklingen. Markerandet av skillnaderna mellan Turkiet och Europa går däremot inte ut på att hänvisa till någon muslimsk identitet. Olikheten ligger i att EU bygger på ideal från upplysningen, men vilka är dessa ideal?

*However, I have never regarded the EU – or the Coal and Steel Community, or the European Community that developed from that – as being solely about trade. I consider it to be about the rule of law and human rights as well.*³⁹

*Instead, we are able to show that what binds this modern Europe together is a set of fundamental rights and freedoms combined with a common purpose, regardless of race or religion.*⁴⁰

*The European Union is open, secular and united by democracy and human rights.*⁴¹

Vi ställs här inför en rad begrepp som alla gör anspråk på att vara en del av den stomme av värderingar som EU vilar på. Det första som kan konstateras är att EU inte bara är ett strikt ekonomiskt samarbete. Någon form av djupare mening, ”a common purpose”, existerar och utgör kittet i unionen. Mer specifikt består detta kitt av välbekanta idéer i stil med demokrati, sekularism och mänskliga rättigheter – klassiska upplysningsteman. Det viktiga i sammanhanget är emellertid att dessa idéer inte ses som något som står i konflikt med Turkiets eventuella medlemskap. Tvärt om: EU är öppet, och upplysningssidealen framställs som i grunden universella, applicerbara i alla

37 Redmond 2007, s 306

38 Denis MacShane, parlamentsledamot, Labour, 15/11-05

39 Sir Menzies Campbell, parlamentsledamot, Liberaldemokraterna, 15/12-04

40 Jack Straw, utrikesminister, Labour, 11/10-05

41 Charles Kennedy, parlamentsledamot, Liberaldemokraterna, 20/12-04

samhällen oberoende av dess religiösa tillhörighet. Vad en sådan universalisering kan leda till är något jag återkommer till i diskussionsavsnittet.

Vad vi sett i de exempel som redovisats är två diskurser som, åtminstone på ytan, står i konflikt med varandra. Den första söker i största möjliga mån framhäva Turkiets muslimska identitet, och beskriva landet som en del av den muslimska världen. Den andra diskursen syftar snarare till att understryka EU:s öppenhet och förmåga att ta emot Turkiet. Dels sker detta genom att Turkiet beskrivs som ett land med europeiska rötter och gemensam historia med väst. Men det sker också delvis via en accentuering av skillnader. Europas identitet framställs då som sekulär och allmängiltig, och alltså inget som ställer upp hinder för ett turkiskt medlemskap. Sina olikheter till trots är dessa diskurser dock inte omöjliga att foga samman. Som jag kommer att visa i diskussionen som följer, tjänar de olika syften och artikuleras i olika sammanhang beroende på vad talaren vill uppnå.

Diskussion

Under den här rubriken kommer de exempel som redovisats att problematiseras och diskuteras. Genom att anknyta till existerande teorier i litteraturen om Turkiets medlemskapsförhandlingar, kommer jag att argumentera för att de båda diskurser jag identifierat i min undersökning tjänar olika syften och kommer till användning i olika sammanhang. Detta till trots är ett samtida bruk av diskurserna behäftat med vissa potentiella problem.

Att framställa Turkiet som en del av den muslimska världen framstår vid en första anblick inte som någon särskilt genomtänkt strategi, åtminstone inte om man försöker argumentera för ett EU-medlemskap. I vissa situationer kan det emellertid vara fruktbart. En sådan diskurs betonar nämligen Turkiets särprägel för att visa på det mer instrumentella värde landet kan ha för EU. Som framgått av citaten är detta ett synsätt som starkt genomsyrar den brittiska partipolitiken. Turkiets unika kombination av ett sekulärt, demokratiskt statsskick och en stor muslimsk befolkning, gör det till en ovärderlig resurs som bro mellan öst och väst. Därtill gör landets geografiska läge det högintressant ur ett säkerhets- och energipolitiskt perspektiv. Turkiet är en regional stormakt med en väl tilltagen militär närvaro i den viktiga korsningen mellan Balkan, Kaukasus och Mellanöstern. Stora delar av Europas energiförsörjning kommer från dessa områden och transporteras genom Turkiet.⁴²

Ett ofta anfört argument går ut på att ett Turkiet förankrat i Europa (dit det alltså ännu inte helt nått) skulle sända positiva signaler inte bara till muslimer i till exempel Mellanöstern, utan även till de åtskilliga miljoner som redan bor och arbetar i andra EU-länder. Kravaller i franska förorter, högerpopulistiska partiers framgång i många medlemsländer och terroristattacker som kopplats till radikala islamistiska grupper är företeelser som visar att behovet av försoning och dialog är större än någonsin.⁴³ Om förhandlingarna däremot skulle stranda och medlemskap utebli, skulle detta få ödesdigra säkerhetspolitiska konsekvenser. Turkiet kunde då istället komma att vända sig österut. Vissa pekar exempelvis på att regeringspartiet AKP på senare tid stärkt banden med Syrien, och ser detta som ett led i en större strategi som går ut på att hitta alternativa samarbetspartners i Mellanöstern om EU visar sig motvilligt.⁴⁴ Turkiets verkliga möjligheter till andra regionala arrangemang är dock en omdiskuterad fråga. Icke desto mindre är de flesta överens om att ett Turkiet under EU-flagg är att föredra framför det besvikna, frustrerade Turkiet som skulle följa av ett nekat medlemskap.⁴⁵

---

42 Müftüler-Bac 2008, s 209

43 Benhabib & Isiksel 2006, s 230

44 Aybet 2006, s 539

45 Redmond 2007, s 316

Andra författare har visat en liknande diskurs har börjat vinna terräng i den turkiska debatten. AKP har till viss del omformulerat sin målsättning med medlemskapet i EU. Man poängterar i allt högre grad att det handlar om ett möte mellan civilisationer, snarare än att som tidigare tala om EU som ett ideal och slutmålet för moderniseringsprocessen. Även från turkiskt håll finns tendensen att se medlemskapet i mer instrumentella termer, exempelvis genom att framhålla ekonomiskt samarbete. Det är inte längre frågan om ett förbehållslöst anammande av europeiska värderingar och ideal. Istället menar man att det finns plats i EU för ett mer "autentiskt" Turkiet, något som alltså till stor del går emot den traditionella, kemalistiska moderniseringstanken. Icke desto mindre är AKP den starkast drivande kraften bakom ett medlemskap idag.⁴⁶

Att tala om Turkiet som ett i huvudsak muslimskt land är således inte bara något som görs i syfte att spekulera om civilisationernas kamp; det kan lika gärna handla om civilisationernas nära samarbete och dialog. Att alls tala om "civilisationer" på det här viset är, vilket tål att påpekas, ett grepp som blivit kraftigt ifrågasatt av modern forskning. Det är ett språkbruk som allt för ofta för med sig grova generaliseringar och en essentialistisk syn på kulturbegreppet. "Civilisationer" (och dess likar, i stil med "den muslimska världen") är lockande storheter på grund av sin behändighet, som består i en inbillad stabilitet och homogenitet. De tenderar att ignorera mångfald och förminska individers förmåga att tänka fritt genom att göra dem determinerade av den civilisation de tillhör.⁴⁷ Icke desto mindre är alltså civilisationsbegreppet ett ofta förekommande inslag i diskurser både i Turkiet och i europeiska länder. Vad som krävs för att en sådan diskurs ska bli framgångsrik, när målet är ett turkiskt medlemskap, är emellertid att civilisationernas kompatibilitet ställs bortom allt tvivel. Det är här den andra diskursen kommer in i bilden. Att definiera en europeisk identitet är något som människor brottats med allt sedan begreppet myntades (om inte längre). I enlighet med ett diskursanalytiskt synsätt har detta främst skett genom att man försökt enas om vad Europa *inte* är, något som ofta är lättare att komma överens om. Detta "andra" har skiftat betydligt genom historien. Ett återkommande och, hävdar många, dominerande tema har dock rört islam i allmänhet och Turkiet i synnerhet.⁴⁸ Detta är en välbekant diskurs som ofta anförs när människor argumenterar mot ett turkiskt medlemskap. Historiska paralleller, ofta rörande krig och med religiösa undertoner, dyker upp gång efter annan.⁴⁹ Även i min undersökning definieras Turkiet som synes ofta som något i grunden annorlunda, men inte alltid. Landets gemensamma historia med Europa framhålls på sina ställen. Men det huvudsakliga sättet på vilket Turkiet görs EU-kompatibelt rör inte så mycket ansökaren som unionen själv. Genom att framställa de europeiska gemensamma värderingar som

---

46 Kösebalaban 2007, s 95-96

47 Mottahedeh 1995, s 5

48 Kösebalaban 2007, s 98

49 Benhabib & Isiksel 2006, s 221

samarbetet bygger på som universella och kontextlösa, undanröjs eller förminsas hoten om kulturkrockar. Tidigare undersökningar av hur den brittiska pressen bevakat medlemskapsförhandlingarna, har visat att man i lägre grad än sina kollegor i Frankrike och Tyskland framhållit skillnader mellan EU och Turkiet som hinder. Viktigt att poängtera är att olikheter inte förtegs eller förnekades. Däremot såg man skillnaderna som något som kunde övervinnas eller helt enkelt inte spelade någon större roll.⁵⁰ Detta är ett mönster som känns igen från citaten i min analys. Att de flesta turkar är muslimer framfördes som bekant i vissa fall som en direkt tillgång.

Demokrati, en fungerande rättstat, mänskliga rättigheter, sekularism. Istället för att säga att EU handlar om en gemensam kultur eller religion, menar diskursen att det som håller ihop unionen är en knippe idéer eller institutioner. Dessa har kanske sina rötter i europeiskt upplysningstänkande, men är inte beroende av något specifikt kulturellt eller religiöst sammanhang.⁵¹ Ett sådant universaliserande är nödvändigt för att den första diskursen ska bli förenlig med den brittiska linjen. Det vill säga, för att ett betonande av Turkiets muslimska identitet inte ska framstå som något hinder, måste det europeiska projektet definieras i icke-religiösa termer. Somliga författare anser till och med att en sådan definition är ett krav för turkiskt medlemskap. Bara genom att acceptera ett multikulturellt samhälle, där jämlikhet inte automatiskt kopplas till likhet, kan EU gå vidare i sin integrationsprocess. Detta gäller såväl utvidgningen som de minoriteter som redan vistas i medlemsländerna. Institutionella krav (likt Köpenhamnskriterierna) måste alltså avgöra förhandlingarna, inte oron för kulturell eller religiös inkompatibilitet.⁵² Men andra menar att också referenser till exempelvis upplysningen är olyckliga och riskerar utesluta Turkiet. Varje sådant försök att definiera Europa genom historiska anspelningar, även om det sker utan att man drar in religiösa element, verkar automatiskt exkluderande.⁵³ Dessutom har det anförts att demokrati och mänskliga rättigheter inte alls är så universella och kontextlösa som vissa vill göra gällande. Tvärt om bör utvidgningen förstås som ett politiskt projekt med specifikt europeiska rötter.⁵⁴ Det ambitiösa försöket att utmåla dessa idéer som universella, och exportera dem till länder där de saknar historisk förankring, gränsar i själva verket till imperialistisk arrogans. Integrationen inom EU riskerar att motarbetas.⁵⁵

Sammanfattningsvis kan man alltså se diskurserna i min analys som både komplementär och

---

50 Negrine et al 2008, s 64

51 Ibid, s 219

52 Benhabib & Isiksel 2006, s 231

53 Kösebalaban 2007, s 101

54 Le Gloannec 2006, s 271

55 Ibid, s 269

konkurrerande. Den första diskursen syftar till att understryka Turkiets instrumentella värde för EU ur ett säkerhetspolitiskt perspektiv. Detta sker genom att landet utmålas som en del av den muslimska världen, mellan vilken och Europa det kan utgöra en ovärderlig bro. Att neka Turkiet medlemskap skulle innebära att klyftan mellan två civilisationerna vidgades, något som enligt många bedömare även kan få ödesdigra interna konsekvenser för EU med tanke på den muslimska befolkning som redan residerar där. Den andra diskursen kan sägas möjliggöra den första, eftersom man genom att definiera de idéer som EU bygger på som universella skapar utrymme för en annolunda kultur inom den europeiska gemenskapen. Att beskriva Europa i icke-religiösa termer blir ett minimikrav för att man ska kunna ta emot Turkiet. Samtidigt kan man argumentera för att alla referenser till en europeisk historia som Turkiet inte delar verkar exkluderande, oavsett om man försöker hävda att upplysningsidealen inte är bundna till Europa bara för att de uppkom där.

Slutsatser

Det primära syftet med min undersökning var att, utifrån ett diskursanalytiskt perspektiv, utröna hur begreppen ”EU” och ”Turkiet” (i egenskap av det som Laclau & Mouffe kallar flytande signifikanter) definierades i debatten i det brittiska underhuset. Såväl Diez som Laclau & Mouffe påpekar att ett diskursanalysens mål är att visa de praktiska, politiska konsekvenser skilda artikulationer får. Det andra syftet med undersökningen blev därför att, med hjälp av teorier i den existerande litteraturen, lokalisera vilka följder de funna diskurserna kan tänkas få. Att peka ut diskurser på det här viset är naturligtvis aldrig en fråga om att hänvisa till en verklighet som finns ”där ute”; ett socialkonstruktivistiskt perspektiv förkastar som bekant existensen av en sådan verklighet. Frågan om att avgränsa diskurser blir därför i mångt och mycket ett uppdrag för forskaren i varje enskild undersökning.⁵⁶ De båda diskurser jag redovisar är alltså de som jag funnit mest relevanta, främst på grund av deras dominerande ställning.

Som tidigare konstaterats spelade Storbritannien en viktig roll för att medlemsförhandlingarna alls skulle komma till stånd. Detta är något man är väl medveten om, och citat i stil med det som redovisades i ”Bakgrund” är inte ovanliga. Ett återkommande inlägg i debatten går ut på att skilja mellan den brittiska inställningen till utvidgning (som är positiv, fördomsfri och öppensinnad) och den som råder främst på kontinenten (och präglas av islamofobi och inskränkthet). Till exempel:

*To be blunt, is not some of the opposition to Turkey joining the EU – from Austria, a former French president and one or two others – nothing to do with Cyprus or human rights, but probably anti-Islamic? Should we not recognise that?*⁵⁷

Undersökningar har visat att den allmänna opinionen i Storbritannien mycket riktigt är mer välvilligt inställd till ett turkiskt medlemskap än den i de flesta kontinentala EU-länder.⁵⁸ Den främsta anledningen till skillnaden ansågs ligga i antalet turkiska immigranter, som är betydligt lägre i Storbritannien än i till exempel Tyskland. Istället för att främja dialog och utbyte mellan kulturer hade det relativt stora antalet immigranter i det tyska fallet lett till att medlemskapet utmålades som ett hot.⁵⁹ Men den brittiska välviljan kan alltså också förstås som en kontinuitet av traditionen att verka för en ”lösare” union, en förklaring som kanske har större bärkraft i partipolitiska sammanhang. Storbritannien antas då förorda utvidgning rent generellt eftersom det skulle kunna leda till en uppbromsning av fördjupningsprocessen inom EU. De brittiska partierna i underhuset är över lag överens, inte bara om att Turkiet borde tas upp som medlem utan även i frågan vad EU-

56 Winther Jörgensen & Phillips 2000, s 137

57 David Winnick, parlamentsledamot, Labour, 11/10-05

58 McLaren 2007, s 269

59 Ibid, s 254

samarbetet ska bestå av. Skepticismen är avgjort större bland vissa än hos andra, men den genomgående tendensen är att EU främst bör handla om ekonomiskt och säkerhetspolitiskt samarbete. Om målet inte är en djupare integration utan snarast motsatsen, är det kanske lättare att förstå den första diskursens betoning av Turkiets annolunda identitet. De undersökningar av massmedia och den allmänna opinionen i länder som Frankrike och Tyskland, som visat på ett betydligt större misstro gentemot utvidgningen, kan förmodligen förklaras på delvis samma sätt. Föreställningarna om vad EU:s primära mål bör vara går isär. Båda dessa länder har också en nationell integrationspolitik som skiljer sig från Storbritanniens. Denna politik har inte varit föremål för min undersökning, men det kan konstateras att det på många håll i Europa frodas en föreställning av homogenitet och kulturell gemenskap som helt enkelt saknar förankring i verkligheten.⁶⁰ Som nämnts anförs Turkiets muslimska identitet explicit som en tillgång för EU i den brittiska debatten. Landets förankring en civilisation annan än den europeiska men som Europa, av säkerhetspolitiska skäl inte minst, måste föra en dialog med gör det till en ovärderlig budbärare. Det är också naturligt att sådana argument vinner genklang i det brittiska parlamentet med tanke på landets åtaganden i Irak.

Den andra diskurs som avgränsats i undersökningen rör Europa mer än Turkiet, men är ändå avgörande för om ett medlemskap ska bli verklighet. Att beskriva Europa, det som Diez kallar "naming the beast"⁶¹, är enligt ett diskursanalytiskt synsätt detsamma som att konstruera det. Hur vi talar om Europa är av yttersta vikt för utvidgningsprocessen. Det avgör vad som kan betraktas som kompatibelt med europeiska värderingar och normer, och i vilken utsträckning EU kan hysa sinsemellan olika kulturer och religioner. Den dominerande diskursen i det brittiska underhuset definierar europeiska värden som universella. Begrepp som demokrati, sekularism och mänskliga rättigheter anförs som gemenskapens kitt. Att dessa idéer spåras tillbaka till upplysningen, en historisk period specifik för Europa, ses inte som något som förminskar deras applicerbarhet också i länder som inte genomgått samma process. Särskilt gäller detta för ett Turkiet som så länge strävat västerut. Vissa författare vill göra gällande att en sådan inställning är neo-imperialistisk och okänslig för reella skillnader, en invändning som förefaller överdrivet kulturrelativistiskt. Annan kritik går ut på att historiska referenser i sammanhanget alltid verkar exkluderande. För att ta emot Turkiet måste Europa förenas av något annat; ett gemensamt mål, en kollektiv strävan eller en knippe institutioner som gjorts verkligt kontextlösa. Som synes är detta inte något lätt företag. Samtidigt tyder den snabba utvecklingen i Turkiet under AKP-partiets ledning på att Köpenhamnskriteriernas institutionella krav inte är orimliga, utan högst gångbara även utanför den

---

60 Diez 2005, s 419

61 Diez 1999, s 598

sfär som uppfann dem. Det är förmodligen ännu för tidigt att sja om graden av framgång i fråga om implementering, men klart är att stora framsteg gjorts med hänsyn till lagstiftningen. Till viss del kan man även hävda att AKP:s omformulering av kemalisternas moderniseringsprojekt är i linje med de brittiska diskurserna. Även från turkiskt håll framställs medlemskap allt oftare i instrumentella termer. Man talar om att det visst finns plats för ett muslimskt Turkiet i EU, att gemenskapen mer ska präglas av multikulturalism och dialog än villkorslös assimilation. Här menar jag att en potentiell fara kan skönjas. Ett allt för kraftfullt hävdande av EU-samarbetets instrumentella värde för alla inblandade, parat med en samtidigt framhållande av kulturella och religiösa skillnader, riskerar stjälpas mer än hjälpa. Detta oavsett hur positivt dessa skillnader beskrivs. I en brittisk kontext kanske man kan använda sig av en sådan strategi, men hur lyckosam är den i ett bredare perspektiv? Dessutom är det tveksamt om ett utbredd bruk av begrepp som ”civilisationer”, ”den muslimska världen” och så vidare inte bara leder till en bedrägligt statisk kultursyn. I så fall är det knappast något som underlättar den dialog som alla inblandade strävar efter. Det är värt att notera att få av artikulationerna i undersökningen aktivt förnekar olikheter. Att förtiga uppenbara klyftor och problem är såklart aldrig önskvärt, men hur ska man veta vilka skillnader som ”riskfritt” kan anföras och vilka som bara sår split?

Precis som många författare poängterat, är ett skifte i inställningen till europeisk integration nödvändig i många länder. Detta inte bara med tanke på en eventuell fortsatt utvidgning. I dagens EU lever och arbetar miljoner människor som räknar sig (eller räknas) som medlemmar i någon minoritetsgrupp. Att definiera Europa så öppet och inkluderande som möjligt, och ändå behålla någon form av gemenskapskänsla, är förmodligen det europeiska intergrationsprojektets största utmaning. Min undersökning visar att de dominerande diskurserna i det brittiska underhuset kommit relativt långt på vägen mot att beskriva ett multikulturellt Europa. Samtidigt kan det göras invändningar mot att de fortfarande fungerar mer exkluderande än avsett, och att en betoning av Turkiets muslimska identitet kanske inte får samma gynnsamma effekt i hela EU.

Källförteckning

Litteratur

- Aybet, Gülnur, "Turkey and the EU After the First Year of Negotiations: Reconciling Internal and External Policy Changes", *Security Dialogue*, vol 37(4) 2006, s 529-549
- Benhabib, Seyla och Isiksel, Türküler, "Ancient Battles, New Prejudices, and Future Perspectives: Turkey and the EU", *Constellations*, vol 13(2) 2006, s 218-233
- Diez, Thomas, "Expanding Europe: The Ethics of EU-Turkey Relations", *Ethics and International Affairs*, vol 21(4) 2007, s 415-422
- Diez, Thomas, "Speaking 'Europe': the politics of integration discourse", *Journal of European Public Policy*, vol 6(4) 1999, s 598-613
- Kösebalaban, Hasan, "The Permanent 'Other'? Turkey and the Question of European Identity", *Mediterranean Quarterly*, vol 18(4) 2007, s 87-111
- Le Gloannec, Anne-Marie, "Is Turkey Euro-Compatible? French and German Debates about the 'Non-Criteria'", *Constellations*, vol 13(2) 2006, s 263-274
- McLaren, Lauren M., "Explaining Opposition to Turkish Membership of the EU", *European Union Politics*, vol 8(2) 2007, s 251-278
- Mottahedeh, Roy P., "The Clash of Civilisations: an Islamicist's Critique", *Harvard Middle Eastern and Islamic Review*, vol 2(2) 1995, s 1-26
- Müftüler-Bac, Meltem, "Turkey's Accession the European Union: The Impact of the EU's Internal Dynamics", *International Studies Perspectives*, vol 9 2008, s 201-219
- Negrine, Ralph et al., "Turkey and the European Union: An Analysis of How the Press in Four Countries Covered Turkey's Bid for Accession in 2004", *European Journal of Communication*, vol 23(1) 2008, s 47-68
- Redmond, John, "Turkey and the European Union; troubled European or European trouble?", *International Affairs*, vol 83(2) 2007, s 305-317
- Sherrington, Philippa, "Confronting Europe: UK Political Parties and the EU 2000-2005", *The British Journal of Politics & International Relations*, vol 8(1) 2006, s 69-78
- Whitman, Richard, "The UK Presidency: In the Hot Seat", *Journal of Common Market Studies*, vol 44(1) 2006, s 57-62

Winther Jørgensen, Marianne och Phillips, Louise, 2000. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Protokoll

Commons Hansard Debate for Wednesday 15 Dec 2004, Volume No. 428, Part No. 14

Commons Hansard Debate for Monday 20 Dec 2004, Volume No. 428, Part No. 16

Commons Hansard Debate for Tuesday 11 Oct 2005, Volume No. 437, Part No. 42

Commons Hansard Debate for Tuesday 15 Nov 2005, Volume No. 439, Part No. 66

(Samtliga protokoll hämtade från <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm/cmhsard.htm>)